

บทที่ 5

กระบวนการทำรำของผู้ประกอบพิธีรำผีมอญ กรณีศึกษา : นางสมจิตร หลวงพันเทา

ในบทที่แล้ว ผู้วิจัยได้กล่าวถึงขั้นตอนต่างๆ ของพิธีรำผีมอญของโด่งสมจิตร หลวงพันเทา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 32 ขั้นตอน มี 17 ขั้นตอนที่มีกระบวนการทำรำเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธี และมี 14 ขั้นตอนที่มีท่ารำไม่ซ้ำกัน เห็นได้ว่าพิธีรำผีมอญเป็นพิธีกรรมที่มีกระบวนการทำรำเป็นหัวใจหลักในการดำเนินพิธี ขั้นตอนที่ใช้นาฏยศิลป์ในการดำเนินพิธี ได้แก่

- ขั้นตอนที่ 1. เจริญ
- ขั้นตอนที่ 2. บูชาผีบรรพบุรุษ
- ขั้นตอนที่ 3. การปิดเป้าเสนียดจัญไรออกจากคันผี
- ขั้นตอนที่ 4. โด่งรำรอบคันหว่า
- ขั้นตอนที่ 9. รำเทียน
- ขั้นตอนที่ 12. เจริญ (ออกทะเลมอญ)
- ขั้นตอนที่ 14. รำเป็นกลุ่ม
- ขั้นตอนที่ 15. เลี้ยงผีแขกหนุ่ม (แมงปลอกะเสียด)
- ขั้นตอนที่ 16. เจริญผีเมียน้อย
- ขั้นตอนที่ 17. กินปลาข้าง (เจ็ยะกะแดง)
- ขั้นตอนที่ 20. รำเป็นกลุ่ม
- ขั้นตอนที่ 22. ออกป่า หรือ เลี้ยงผีกะเหรียง
- ขั้นตอนที่ 26. รำรอบคันไม้โยนกกล้วย
- ขั้นตอนที่ 31. ทูบมะพร้าว

ในบทนี้ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์กระบวนการทำรำผีมอญ เฉพาะของโด่งสมจิตร หลวงพันเทา เพราะกระบวนการทำรำที่โด่งใช้ในการประกอบพิธีแต่ละครั้งนั้นเป็นกระบวนการทำรำเดียวกัน เพราะความเชื่อของการประกอบพิธีรำผีนั้น มีแบบแผนตายตัว และทำผิดไม่ได้ หากทำผิดจะทำให้พิธีนั้นไม่สะอาดและไม่สามารถลบล้างความผิด หรือทำให้การประกอบพิธีรำผีของตระกูลนั้นๆ ไม่สัมฤทธิ์ผล ดังนั้นกระบวนการทำรำในการประกอบพิธีรำผีจึงต้องเป็นท่ารำที่เป็นแบบแผนที่มีการสืบทอดกันมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษากระบวนการทำรำเฉพาะท่ารำของโด่งผู้ประกอบพิธี

5.1. กระทบท่ารำฝีมอญ ของโต้งสมจิตร หลวงพันเทา

จากขั้นตอนของพิธีรำฝีมอญที่ใช้นาฏศิลป์ดำเนินพิธี ผู้วิจัยแบ่งกระทบท่ารำของโต้ง ออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่

5.1.1. กระทบท่ารำหลัก

5.1.2. กระทบท่ารำเฉพาะขั้นตอนที่โต้งรำเดี่ยว

5.1.3. กระทบท่ารำเฉพาะขั้นตอนที่โต้งเป็นผู้รำนำและผู้รำตาม

5.1.1. กระทบท่ารำหลัก

1. รำ 12 ท่า หมายถึง กระทบท่ารำที่ถือเป็นหัวใจหลักของการประกอบพิธีรำฝีมอญ ซึ่งกระทบท่ารำดังกล่าวถือเป็นแม่ท่าของการประกอบพิธีรำฝีมอญ มีทั้งหมด 12 ท่า (จูบาคัด) กระทบท่ารำดังกล่าวจะอยู่ในขั้นตอน เจริญ(ออกทะเลมอญ) สำหรับการประกอบพิธีของโต้งสมจิตร หลวงพันเทา ในปัจจุบัน กระทบท่ารำดังกล่าวได้ถูกตัดทอนออกไป เนื่องจากนักดนตรีไม่สามารถ บรรเลงเพลงดังกล่าวได้ แต่ โต้งสมจิตร หลวงพันเทา ยังพอจดจำได้ ผู้วิจัย จึงได้บันทึกเก็บไว้เป็น หลักฐานเพื่อมิให้สูญหาย มีกระทบท่ารำ ดังนี้

1. ท่ารำ 12 ท่า ได้แก่

ท่าที่	ชื่อท่า	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.	ยกบายศรี		มือและแขน : มือทั้งสองข้างถือบายศรี ค้ำข้างระดับศिरษะ ยกขึ้น - ลง ตามจังหวะ ข้างละ 3 ครั้ง ขาและเท้า : คบเท้าตามจังหวะ

ท่าที่	ชื่อท่า	ท่าร่ำ	คำอธิบายท่าร่ำ
2.	รำอิสระ		<p>มือและแขน : ทำท่าอิสระ</p> <p>ศีรษะและลำตัว : ทำท่าอิสระ</p> <p>ขาและเท้า : ทำท่าอิสระ</p>
3.	ปล่อยมือแนบลำตัว		<p>มือและแขน : มือทั้งสองข้างปล่อยแนบลำตัว</p> <p>ศีรษะและลำตัว : ติไหล่ไปด้านหลัง เอียงข้างเดียวกับด้านที่ติไหล่</p> <p>ขาและเท้า : คบเท้าตามจังหวะเพลง</p>
4.	กอดคอกยกสูง		<p>มือและแขน : มือทั้งสองข้างประสานกัน ยกแขนขึ้นเหนือศีรษะ</p> <p>ศีรษะและลำตัว : เอียงสลับซ้าย - ขวา</p> <p>ขาและเท้า : ยืนเท้าชิด</p>

ท่าที่	ชื่อท่า	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
5.	จับข้อศอก		<p>มือและแขน : มือทั้งสองข้างรวบปลายนิ้วทั้งห้าเข้าหากันในลักษณะจับมือ มือข้างใดข้างหนึ่งอยู่ระดับศีรษะ อีกข้างหนึ่งจับข้อศอก ศีรษะและลำตัว : ตั้งตรง</p> <p>ขาและเท้า : ยืนเท้าชิด คบเท้าตามจังหวะ</p>
6.	ตีนีวกกลางและนิ้วชี้		<p>มือและแขน : มือทั้งสองข้างชูนิ้วชี้และนิ้วกลาง นิ้วที่เหลือกำมือเข้าหากัน ใช้นิ้วชี้และนิ้วกลางของทั้งสองมือตีกัน 3 ครั้ง ระดับอก สลับ มือ ซ้าย - ขวา</p> <p>ศีรษะและลำตัว : เอียงข้างมือล่าง</p> <p>ขาและเท้า : ยืนเท้าชิด คบเท้าตามจังหวะ</p>
7.	รำมือเปล่า		<p>มือและแขน : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาตั้งเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะคิ่่นิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>ศีรษะและลำตัว : ตั้งตรง</p> <p>ขาและเท้า : ยืนเท้าชิด คบเท้าตามจังหวะ</p>

ท่าที่	ชื่อท่า	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
8.	รำใบชาไก่อคำ		<p>มือ : มือทั้งสองข้างถือใบชาไก่อคำ ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกันทั้งสองมือ สลับซ้าย - ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้นคล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้างคล้ายกับการเลื่อนเท้า</p>
9.	รำสะโค้ง		<p>มือ : มือทั้งสองข้างถือสะโค้ง ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะ สลับซ้าย - ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้นคล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้างคล้ายกับการเลื่อนเท้า</p>
10.	รำดาบ		<p>มือ : มือทั้งสองข้างถือดาบ ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะ สลับซ้าย - ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้นคล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้างคล้ายกับการเลื่อนเท้า</p>

ท่าที่	ชื่อท่า	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
11	รำหอก		<p>มือ : มือทั้งสองข้างถือหอกระดับอก ให้ปลายหอกชี้ไปที่แท่นวางเครื่องเช่นใช้ผ้ารองที่ปลายหอก โล้ตัวไปด้านหลังดึงหอกมาด้านหลัง โล้ตัวไปด้านหน้า คั้นหอกมาด้านหน้าประมาณ 3 - 4 ครั้งแล้วยกหอกข้ามศีรษะ</p> <p>เท้า : เขย่งปลายเท้าทั้งสองแล้วกระทบตามจังหวะ</p>
12.	เคาะไม้ 3 ครั้ง		<p>มือ : มือทั้งสองถือไม้ไผ่เคาะกัน 3 ครั้งตามจังหวะ</p> <p>ศีรษะและลำตัว : ตั้งตรง</p> <p>ขาและเท้า : ยืนเท้าชิด คบเท้าตามจังหวะ</p>

2. กระทบท่ารำหลัก หมายถึง กระทบท่ารำที่ใช้ในทุกขั้นตอนของพิธีรำผี เมื่อมีการ เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษด้วยเครื่องเช่นต่างๆ เรียบร้อยแล้ว โด่งและผู้รำต้องรำรำชุดท่ารำดังกล่าว ขั้นตอนที่ใช้กระทบท่ารำหลัก ได้แก่

- ขั้นตอนที่ 1. เชิญ
- ขั้นตอนที่ 2. บูชาผีบรรพบุรุษ รำลูกสาว ลูกสะใภ้
- ขั้นตอนที่ 7. ดันผีเข้าโรงรำผี
- ขั้นตอนที่ 8. ดันผีมอบเครื่องสืบทอด
- ขั้นตอนที่ 12. เชิญ (ออกทะเลยมมอญ)
- ขั้นตอนที่ 14. รำเป็นกลุ่ม(รอบเช้า)
- ขั้นตอนที่ 15. เลี้ยงผีแจกหนุ่ม (แมงปอลอยชะเลียง)
- ขั้นตอนที่ 16. เชิญผีเมียน้อย
- ขั้นตอนที่ 19. คนรับรองมารำ
- ขั้นตอนที่ 20. รำเป็นกลุ่ม (รอบบ่าย)
- ขั้นตอนที่ 27. เชิญ (สรุป)

กระทบท่ารำหลัก ได้แก่

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.		<p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาโค้งเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะคิ๊งนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
2.		<p>ทิส : ด้านหน้า ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงแล้วจับคว่ำอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>
3.		<p>ทิส : ด้านหน้า ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านซ้าย แขนซ้ายตั้งเสมอไหล่ มือขวาอยู่ระดับไหล่ซ้าย มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะดึงนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>
4.		<p>ทิส : ด้านหน้า ท่า : ยืนรำ มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาตั้งเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะดึงนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง เท้า : เท้าข้างใดข้างหนึ่งตบเท้าตามจังหวะตะโพน</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
5.		<p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงแล้วจับคว่ำอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : เท้าข้างใดข้างหนึ่งตบเท้าตามจังหวะตะโพน</p>
6.		<p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านซ้าย แขนซ้ายตั้งเสมอไหล่ มือขวาอยู่ระดับไหล่ซ้าย มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะคิ่งนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : เท้าข้างใดข้างหนึ่งตบเท้าตามจังหวะตะโพน</p>
7.		<p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือใบชาไถ่ดำ ยกขึ้นไหวแล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกันทั้งสองมือ สลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4-6 ครั้งจึงยกขึ้นไหวแล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
8.		<p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือสะโค้ง ยกขึ้นไหวแล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะ สลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4-6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว แล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>
9.		<p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือดาบข้างละ 1 เล่ม ปลายดาบตั้งขึ้น ยกขึ้นไหวแล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะเมื่อโบกมือข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่งจะอยู่ข้างลำตัว ทำสลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4-6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว จบขั้นตอน</p>

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า กระบวนท่ารำหลักในการประกอบพิธี รำผีมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ถึงแม้ว่ากระบวนท่ารำ 12 ท่า นั้นจะไม่ได้ใช้แล้วในปัจจุบัน แต่กระบวนท่ารำดังกล่าว ยังคงสอดแทรกอยู่ในขั้นตอนของพิธีกรรมในปัจจุบัน เพียงแต่ไม่ได้เรียงตามลำดับดังเช่นในสมัยก่อน

5.1.2. กระบวนทำรำเฉพาะขั้นตอนที่โด่งรำเดียว คือ กระบวนทำรำในพิธีรำผีมอญที่โด่งหรือผู้ช่วยโด่ง เป็นผู้รำรำเพียงคนเดียว ผู้รำนั่งร่วมอยู่ในพิธีด้วยแต่ไม่ได้รำ ผู้วิจัยแบ่งกระบวนทำรำตามขั้นตอนของพิธีรำผีมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังนี้

1. เชิญ (ตัดต้นกล้วย)
 2. บัดเป่าเสนียดจัญไร (รักษาโรค)
 3. รำรอบต้นหว้า
 4. รำเทียน (ทำขวัญ)
 5. เชิญ (ออกทะเลมอญ)
 6. แมงปลอกะเสวเรียง
 7. กินปลาย่าง (เจียะกะแดง)
- ซึ่งแต่ละชุดมีกระบวนทำรำ ดังนี้

1. เชิญ (ตัดต้นกล้วย)

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหว้า ด้านซ้ายมือของโด่ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือขวาถือต้นกล้วย มือซ้ายถือดาบ</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะ ประมาณ 4-6 ครั้ง</p> <p>ในครั้งสุดท้ายใช้ดาบฟันต้นกล้วยครั้งเดียวให้ขาด 1 ท่อน</p> <p>- ปฏิบัติเช่นนี้ 2 รอบ ในรอบที่ 3 วางดาบและต้นกล้วยลงที่พื้น</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
2.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัว ด้านซ้ายมือของโค้ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาตั้งเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะคิงนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>
3.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัว ด้านซ้ายมือของโค้ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงแล้วจับคร่าวอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>
4.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัว ด้านขวามือของโค้ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านซ้าย แขนซ้ายตั้งเสมอไหล่ มือขวาอยู่ระดับไหล่ซ้าย มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะคิงนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
5.		ปฏิบัติเหมือนท่าที่ 3
6.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัว ด้านซ้ายมือของโค้ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ยกเครื่องเช่นขึ้นคมแทนการกิน ทั้งสอง</p> <p>มือถือกระทงเครื่องเช่นระดับศีรษะด้านขวา สับ</p> <p>สันมือทั้งสองข้างลงตามจังหวะ คล้ายกับการ</p> <p>ไหว้ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>
7.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัว ด้านซ้ายมือของโค้ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ถือเครื่องเช่น สองมือระดับจุมกแล้วคม 1</p> <p>จังหวะ</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะ</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
8.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัวว่า ด้านซ้ายมือของโค้ง ทิศ : ด้านหน้า ท่า : ยืนรำ มือ : ยกเครื่องเช่นขึ้นคมแทนการกิน ทั้งสอง มือถือกระทงเครื่องเช่นระดับศีรษะด้านซ้าย สับ สันมือทั้งสองข้างลงตามจังหวะ คล้ายกับการ ไหว้ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>
		<p>ปฏิบัติท่าที่ 7 แล้วคว่ำกระทงเครื่องเช่นลง ด้านหน้าบนกองดินกล้วยที่ตัดแล้ว</p>
9.		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหัวว่า ด้านซ้ายมือของโค้ง ทิศ : ด้านหน้า ท่า : ยืนรำ มือ : มือทั้งสองข้างถือใบหว้าแทนใบชาไก่คำ ยกขึ้นไหว้ แล้ว โบกขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกันทั้ง สองมือ สลับซ้าย-ขวา เท้า : ยกสันเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติด พื้นคล้ายกับการเขย่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบสัน เท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลาย เท้าไปด้านข้างคล้ายกับการเลื่อนเท้า</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
10.		<p>พื้นที่ : ข้างคันทวีร่า ด้านซ้ายมือของโด่ง</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนร่า</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือคอกแทนสะ โกง ยกขึ้นไหวแล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะ สลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกสันเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้นคล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบสัน เท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้างคล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- ร่าประมาณ 4-6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว แล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>
		<p>ปฏิบัติท่าที่ 2 - ท่าที่ 10 อีกครั้ง</p> <p>โด่งถือคอบพร้อมทั้งหอบเครื่องเช่น ไปตั้งกลางแจ้ง หน้าโรงพิธี</p>

2. ปิดเป่าเสนียดัจญโร (รักษาโรค)

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
1.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้าหันหน้าไปทางต้นหว้า โด่งยืนอยู่หลังต้นผี</p> <p>ท่า : ยืน ไหว้</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือดาบมือละ 1 เล่ม ปลายดาบตั้งขึ้น</p>
2.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้าหันหน้าไปทางต้นหว้า โด่งยืนอยู่หลังต้นผี</p> <p>ท่า : ยืน</p> <p>มือ : เหวี่ยงดาบเหนือศีรษะต้นผีจากซ้ายไปขวา 2 จังหวะ จากขวาไปซ้าย 2 จังหวะ สลับกันไปมา ประมาณ 3 ครั้ง</p> <p>เท้า : ย่อเข่า เขย่งปลายเท้ากระโดดตามจังหวะ</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
3.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้าหันหน้าไปทางต้นหว้า โด่งยืนอยู่หลังต้นผี</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ถือดาบทั้งสองมือ แล้วใช้มือจับที่ข้างลำตัวต้นผี ประมาณ 3 ครั้ง ไถ่จากเอวขึ้นมาถึงไหล่</p> <p>เท้า : ย่อเข่า เขย่งปลายเท้ากระโดดตามจังหวะ</p>
4.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้าหันหน้าไปทางต้นหว้า โด่งยืนอยู่หลังต้นผี</p> <p>ท่า : ยืน</p> <p>มือ : ถือดาบทั้งสองเคาะกัน เพื่อให้สิ่งไม่ดีออกไป</p> <p>เท้า : ย่อเข่า เขย่งปลายเท้ากระโดดตามจังหวะ</p>
		<p>ปฏิบัติท่าที่ 2-4 จนครบ 3 รอบ</p> <p>โด่งใช้ดาบเขี่ยที่วางอยู่บนกระดิ่ง</p> <p>เทเหล้าขาวนรอบเครื่องเซ่น 3 รอบ</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
5.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้าหันหน้าไปทางต้นหว้า ไฉ้ยืนอยู่หลังต้นผี</p> <p>ท่า : ยืน</p> <p>มือ : มือขวาถือขวดเกล้าขาว มือซ้ายถือดาบแนบลำตัว</p> <p>ค้มเกล้าขาวแล้วพนเหนือศีรษะต้นผี 3 จุด คือ ด้านซ้าย ด้านขวา และตรงกลาง</p> <p>เท้า : ย่อเข้า เขย่งปลายเท้ากระโดดตามจังหวะ</p>
		เทเกล้าขาววนรอบเครื่องเช่น 3 รอบ
6.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : หันหน้าด้านซ้าย</p> <p>ท่า : ยืนก้มตัว</p> <p>มือ : ใช้ดาบสองเล่มวางที่แขนทั้งสองข้างของต้นผี 4 ครั้ง โดยเริ่มจากหัวไหล่ไฉ้ลงมาขยปลายแขน</p> <p>เท้า : ย่อเข้า เขย่งปลายเท้ากระโดดตามจังหวะ</p>
7.		<p>พื้นที่ : บนไม้กระดานระหว่างต้นหว้ากับโรงรำผี</p> <p>ทิศ : หันหน้าด้านซ้าย</p> <p>ท่า : ยืนก้มตัว</p> <p>มือ : ใช้ปลายดาบสองเล่มเคาะกันบนกระดิ่ง</p> <p>เท้า : ย่อเข้า เขย่งปลายเท้ากระโดดตามจังหวะ</p>
		- ปฏิบัติท่าที่ 8-9 รวม 3 รอบ ร่อนกระดิ่งวนทวนเข็มนาฬิกาประมาณ 3-5 รอบ นำกระดิ่งไปทิ้งนอกโรงพิธี

3. รำรอบต้นหว้า

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
		<p>พื้นที่ : ข้างต้นหว้า</p> <p>ท่า : นั่งยอง</p> <p>มือซ้ายถือดาบให้ด้ามวางที่พื้นปลายดาบตั้งขึ้น มือขวาถือเขาวัวที่บรรจุน้ำ แล้วเทน้ำรดที่ด้ามของดาบ</p>
1.		<p>พื้นที่ : รอบต้นหว้า</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า รำวนซ้ายรอบต้นหว้า</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือซ้ายถือดาบพาดไว้บนบ่า และถือเขาวัวในลักษณะให้ปลายเขาวัวชี้ลงพื้น โคนหงายขึ้นเพื่อใช้ใส่ใบหว้าได้</p> <p>มือขวาจับคว่ำระคับอก</p> <p>เท้า : เดินย่ำเท้าตามจังหวะ ลักษณะของการย่ำเท้า คือเดินไปข้างหน้า, ย่ำถอยหลัง, หมุนตัว จำนวนครั้งไม่แน่นอน ไม่ตายตัว</p>
2.		<p>พื้นที่ : รอบต้นหว้า</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า รำวนซ้ายรอบต้นหว้า</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือซ้ายถือดาบพาดไว้บนบ่า และถือเขาวัวในลักษณะให้ปลายเขาวัวชี้ลงพื้น โคนหงายขึ้นเพื่อใช้ใส่ใบหว้าได้</p> <p>มือซ้ายคลายมือปล่อยจับเป็นวง แขนงมือไปข้างหลัง ทำสลับกันไปเรื่อยๆ 1 ท่า ประมาณ 2 - 4 จังหวะ</p> <p>เท้า : เดินย่ำเท้าตามจังหวะ ลักษณะของการย่ำเท้า คือเดินไปข้างหน้า, ย่ำถอยหลัง, หมุนตัว จำนวนครั้งไม่แน่นอน ไม่ตายตัว</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
3.		<p>พื้นที่ : รอบคันทวี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า รำวนซ้ายรอบคันทวี</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : เมื่อครบ 1 รอบ โด่งใช้มือขวาเค็ดใบหว้าใส่ในเข่าซ้าย</p> <p>เท้า : ย่ำเท้าตามจังหวะ ลักษณะของการย่ำเท้าคือเดินไปข้างหน้า, ย่ำถอยหลัง, หมุนตัว จำนวนครั้งไม่แน่นอน ไม่ตายตัว</p>
		<p>- ปฏิบัติท่าที่ 1-3 จนรำรอบคันทวีครบ 3 รอบ โด่งจึงเดินเข้าโรงรำผี</p>

4. รำเทียน (ทำขวัญ)

ทำที่	ทำรำ	คำอธิบายทำรำ
1.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือขวาดถือพานที่มีเทียนปักอยู่ 6 เล่ม รองพานด้วยผ้าสไบ 1 ผืน ชูขึ้นเหนือศีรษะ วนขวาในอากาศ 3 รอบ มือซ้ายจับผ้ายาคทะเลย์</p> <p>เท้า : เท้าขวาดบั้งหวะ</p>
2.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า หันหน้าออกนอกโรงรำผี</p> <p>ท่า : ยืนก้มตัว</p> <p>มือ : นำพานมาวางที่ศีรษะผู้รับเครื่องสืบทอดต้นผี รองด้วยผ้าสไบและผ้ายาคทะเลย์ ยกขึ้นแล้ววางลง 3 ครั้ง</p>
		ปฏิบัติทำที่ 1 และ 2 จำนวน 3 รอบ

5. เจริญ (ออกทะเลยมมอญ)

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
1.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างอยู่ข้างลำตัว</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะ โดดตัวไปทางขวา</p>
2.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านซ้าย แขนซ้ายตั้งเสมอไหล่ มือขวาอยู่ระดับไหล่ซ้าย มือทั้งสองข้างตั้งวง</p> <p>เท้า : จังหวะคืบนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
3.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงแล้วจับคว่ำอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : เท้าข้างใดข้างหนึ่งตบเท้าตามจังหวะตะโพน เมื่อครบแล้ว ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า ก้าวเท้าซ้ายมาชิด</p>
4.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาดึงเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างตั้งวง</p> <p>ท่ายังหวะคิ่งนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : ตบเท้าขวาตามจังหวะตะโพน</p>
5.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงแล้วจับคว่ำอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : เท้าข้างใดข้างหนึ่งตบเท้าตามจังหวะตะโพน เมื่อครบแล้ว ก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้า ก้าวเท้าขวามาชิด</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
		ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 2-4 ซ้ำอีกรอบหนึ่ง
6.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หน้าแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือบายศรี ด้านข้างระดับศีรษะ ยกขึ้น-ลง ตามจังหวะ ซึ่งทำยั้งหะตกที่มือลง ทำซ้ำประมาณ 3-5 ครั้ง จึงเปลี่ยนข้าง ทำสลับ ซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะตะ โพน</p>
		- เดินกลับมายืนที่โรงรำผีในส่วนหน้า -
7.		<p>พื้นที่ : โรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ โส้ตัวไปทางขวา</p> <p>มือ : มือซ้ายจับคว่ำที่ศอกขวา มือขวาดั้งวงระดับศีรษะ</p> <p>ทำสลับ ซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : เลื่อนเท้าไปข้างหน้า พร้อมยัด-ยุบ ตามจังหวะ</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
8.		<p>พื้นที่ : โรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หน้าหน้าหาแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือซ้ายหงายมือระดับศีรษะบางครั้งแกงมือตั้งวง</p> <p>มือขวาจับส่งหลัง</p> <p>ศีรษะ : เอียงซ้าย บิดลำตัวไปทางซ้าย ทำสลับ ซ้าย - ขวา จนกว่าจะถึงหน้าแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>เท้า : เลื่อนเท้าไปข้างหน้า พร้อมยึด - ยวบ ตามจังหวะ</p>
9.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือใบชาไก่อดำ ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกันทั้งสองมือ สลับซ้าย - ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4 - 6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว แล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
10.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือชะโก่ง ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะ สลับซ้าย - ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเขย่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4 - 6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว แล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>
11.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือดาบข้างละ 1 เล่ม ปลายดาบตั้งขึ้น ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะเมื่อโบกมือข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่งจะอยู่ข้างลำตัว ทำสลับซ้าย - ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเขย่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4 - 6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว</p>
		<p>- เปิดผ้าคลุมบายศรี ออก</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
12.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ทิศ : ด้านซ้าย</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือหอกกระดบอก ให้ปลายหอกชี้ไปที่แท่นวางเครื่องเช่น ใช้ผ้าที่คลุมบายศรีมารองที่ปลายหอก โล้ตัวไปด้านหลังดึงหอกมาด้านหลัง โล้ตัวไปด้านหน้า ดันหอกมาด้านหน้าประมาณ 3-4 ครั้งแล้วยกหอกข้ามศีรษะ</p> <p>เท้า : เขย่งปลายเท้าทั้งสองแล้วกระทบตามจังหวะ</p>
13.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเช่น</p> <p>ทิศ : ด้านขวา</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือหอกกระดบอก ให้ปลายหอกชี้ไปที่แท่นวางเครื่องเช่น โล้ตัวไปด้านหลังดึงหอกมาด้านหลัง โล้ตัวไปด้านหน้า ดันหอกมาด้านหน้าประมาณ 3-4 ครั้ง</p> <p>เท้า : เขย่งปลายเท้าทั้งสองแล้วกระทบตามจังหวะ</p>
		<p>- เมื่อครบแล้ววางหอกที่หน้าโรงรำผี -</p> <p>- นำผ้าที่คลุมบายศรีมาคาดเอว -</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
14.		<p>พื้นที่ : โรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองจับที่ชายผ้าคาดเอว โดยใช้นิ้วทั้งสี่กำชายผ้าดั่งนิ้วชี้ขึ้น วาดแขนซ้าย จากซ้ายไปขวา โดยให้นิ้วผ่านระดับงอกมือขวาทางแขนระดับเอว วาดแขนสลับซ้าย-ขวา ไปเรื่อยๆ</p> <p>เท้า : เลื่อนเท้าพร้อมเข่งเล็กน้อย จากหน้าโรงรำผีมาสู่แท่นพิธี</p>
		<p>- เมื่อถึงหน้าแท่นวางเครื่องเซ่น ใช้ผ้าคล้องคอมาคลุมศีรษะ -</p>
15.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนก้มตัว</p> <p>มือ : มือทั้งสองถือจานเครื่องเซ่น 1 จาน ห่อด้วยผ้าคลุมศีรษะอยู่ที่ระดับปาก โยกตัวไปมาพร้อมทั้งบิดลำตัวซ้าย-ขวา ทำทีกด้ายกิน ประมาณ 4 - 6 ครั้งยกขึ้นดมแล้วจึงวาง</p> <p>เท้า : เข่งปลายเท้าทั้งสองแล้วกระทบตามจังหวะ</p>
		<p>- เปิดผ้าคลุมศีรษะ ออกแล้วนำมาคล้องคอ -</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
16.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี หน้าแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืน</p> <p>มือ : มือทั้งสองถือไม้ไผ่ เคาะกัน 3 ครั้ง ตามจังหวะ</p>

6. เลี้ยงผีแขกหนุ่ม (แมงปलयสะเรียง)

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างจับที่ชายผ้าคาดเอว โดยใช้นิ้วหัวแม่มือและ นิ้วชี้หนีบปลายผ้า นิ้วทั้งสี่เรียงชิดติดกันเหมือนตั้งวงวาดมือขวาไปข้างหน้า หันตัวไปทางซ้าย มือซ้ายอยู่ระดับอก</p> <p>วาดมือซ้ายไปทางขวาหันตัวไปทางขวา มือขวาอยู่ระดับอก ลักษณะของมือมีทั้งมือจีบ ม้วนมือจีบตั้งวง และตั้งวง ท่ารำไม่แน่นอนตายตัว ทำสลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ</p> <p>เท้า : มีทั้งการเลื่อนเท้า การก้าว - ก้าว - ชิด สลับกันไม่แน่นอน ตายตัว โดยเดินจากหน้าโรงรำผีไปหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p>
2.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนใน</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า หันหน้าออกนอกโรงรำผี</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 1</p> <p>เท้า : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 1 โดยเดินจากหน้าแท่นวางเครื่องเซ่นออกมาหน้าโรงรำผี</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
3.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ใช้ปลาย่างเสียบที่ปลายดาบทั้งสองข้าง มือทั้งสองข้างถือดาบโดยให้ปลายดาบตั้งขึ้น มือขวาถือดาบข้างลำตัว มือซ้ายวาดมือจากซ้ายไปขวา ทำสลับ ซ้าย-ขวา ไปเรื่อยๆ</p> <p>เท้า : มีทั้งการเลื่อนเท้า การก้าว-ก้าว-ชิด สลับกันไม่แน่นอน คายตัว โดยเดินจากหน้าโรงรำผีไปหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p>
4.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนใน</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า หันหน้าออกนอกโรงรำผี</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 3</p> <p>เท้า : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 3 โดยเดินจากหน้าแท่นวางเครื่องเซ่นออกมาหน้าโรงรำผี</p>
		<p>-ได้วางดาบบนพื้นโรงรำผีและวางปลาย่างลงในจานเครื่องเซ่น แล้วหยิบกล้วย 1 หวี ในจานเครื่องเซ่น มือขวาถือดาบ มือซ้ายถือกล้วย -</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
5.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือขวาถือดาบข้างลำตัว มือซ้ายถือกล้วยवाद</p> <p>มือจากซ้ายไปขวา ทำสลับ ซ้าย-ขวาไปเรื่อยๆ</p> <p>เท้า : มีทั้งการเลื่อนเท้า การก้าว-ก้าว-ชิด</p> <p>สลับกันไม่แน่นอน คายตัว โดยเดินจากหน้าโรงรำผี</p> <p>ไปหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>หมายเหตุ : ใช้ผ้าแทนกล้วย</p>
		<p>โค้งใช้ดาบเฉือนกล้วยได้แท่นวางเครื่องเซ่น แล้ว</p> <p>ปฏิบัติท่าที่ 5 กลับมาหน้าโรงรำผี</p>
		<p>-หยิบมะพร้าวมาเทน้ำมะพร้าววนรอบจานเครื่องเซ่น</p> <p>3 รอบ ยกมะพร้าวขึ้นไหว้แล้วเทน้ำมะพร้าวลงข้าง</p> <p>โรงรำผี แล้วนำกลับมาวางในจานตามเดิม โค้งหยิบ</p> <p>สะโค้งและผ้าสไบออกจากแขนของคันทันผี-</p>
6.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง หันหน้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 3 แต่ไม่มีปลาย่าง</p> <p>เท้า : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 3</p>
		<p>- เมื่อถึงหน้าแท่นวางเครื่องบูชา โค้งยกดาบขึ้นไหว้-</p>

7. กิณปลาย่าง

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
		-ได้งยเทเหล่าขาววนรอบเครื่องเช่น 3 รอบ พรอมกล่าวเชิญแมวดาฤณี ให้มารับเครื่องเช่น เมื่อครบ 3 รอบ ได้งยเหล่าขาวขึ้นคมแทนการคิม แล้วเทเหล่าข้างโรงรำผีเป็นการเช่นเจ้าที่ แล้วนำมาคมอีกครั้ง จึงวางขวดเหล่า
1.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาตึงเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะคิงนิ้วชี้มาจรคกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจิบ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>
2.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างตั้งวงแล้วจิบคว่ำอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
3.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านซ้าย แขนซ้ายตั้งเสมอไหล่ มือขวาอยู่ระดับไหล่ซ้าย มือทั้งสองข้างตั้งวง ท้ายจังหวะดึงนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>
		- ปฏิบัติท่าที่ 3 อีกครั้ง แล้วเทเหล้าขาวเช่นอีกครั้งหนึ่ง
4.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือปลาย่างข้างละ 1 ตัว ยกขึ้นคมแล้วถือปลาย่างวาดมือออกไปด้านข้าง ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 1</p>
5.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : ดึงปลาย่างขึ้นมาคม แล้วถือปลาย่างวาดมือออกไปด้านข้าง ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 4</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
		<ul style="list-style-type: none"> - ยกปลายข้างขึ้นคมแล้ววางปลายลงในถาด - เช่นเดียวกับท่าขาอีกครั้งหนึ่ง
6.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือดาบตั้งปลายดาบขึ้น มือข้างหนึ่งถือดาบข้างลำตัว อีกข้างหนึ่งวาดมือจากข้างหนึ่งไปยังอีกข้างหนึ่ง ทำสลับ ซ้าย-ขวา 4 ครั้ง</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้ากระทบตามจังหวะ เลื่อนปลายเท้าทั้งสองข้าง เมื่อครบ 4 ครั้ง แล้วหมุนตัว</p>
7.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหลัง</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 6</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้ากระทบตามจังหวะ เลื่อนปลายเท้าทั้งสองไปทางแท่นวางเครื่องเซ่น เมื่อครบ 4 ครั้งแล้วหมุนตัว</p>
8.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่าที่ 6</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้ากระทบตามจังหวะ เลื่อนปลายเท้าทั้งสองไปหน้าโรงรำผี</p>

ท่าที่	ท่าท่า	คำอธิบายท่าท่า
9.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งลงกับพื้นท่าเทพธิดาก้มตัวลง</p> <p>มือ : ใช้ผ้าคล้องคอมาคลุมศีรษะมือข้างหนึ่งจับผ้าคลุมศีรษะ อีกข้างหนึ่งวางที่พื้น</p> <p>เท้า : เดินเข้าท่าท่าเลียนแบบแมว จากในโรงรำผี ออกมาที่งานเครื่องเซ่น</p>
10.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผีส่วนหน้า</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า</p> <p>ท่า : นั่งลงกับพื้นท่าเทพธิดาก้มตัวลง</p> <p>มือ : ใช้มือข้างหนึ่งหยิบปลาย่าง 1 ตัว ในงานเครื่องเซ่นมาคม ประมาณ 8-10 จังหวะ แล้วโยนไปด้านหลังบนพื้นโรงรำผี ทำทั้งหมด 5 ครั้ง โดยโยนปลาไปด้านหลัง สลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : กระทบตัว ตามจังหวะ</p>
		<p>- ดันผืนนั่งที่ไม่กระดานเพื่อทำพิธีปิดเสนียดจัญไร-</p> <p>- ปฏิบัติเช่นเดียวกับท่ารำชุดที่ 2.</p>

5.1.3 กระทบท่ารำเฉพาะขั้นตอนที่โค้งรำนำ ผู้รำรำตาม หมายถึง กระทบท่ารำที่โค้งรำนำให้กับผู้ที่ขึ้นมาร่ำรำในพิธี ไม่ว่าจะเป็นต้นผี หรือคนในตระกูล หรือผู้ที่มาร่วมงาน กระทบท่ารำเหล่านี้โค้งจะรำเหมือนเดิมทุกครั้ง ซึ่งผู้รำอาจรำรำตามทำร่าดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ ผู้วิชัยแบ่งกระทบท่ารำตามขั้นตอนของพิธีรำผีมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังนี้

1. เลี้ยงผีเมียน้อย
2. รำเป็นกลุ่ม (รอบบ้าย)
3. เลี้ยงผีกะเหรี่ยง
4. โยนกล้วย
5. ทูบมะพร้าว

ซึ่งแต่ละชุดมีกระทบท่ารำ ดังนี้

1. เลี้ยงผีเมียน้อย

มีผู้รำ 1 คน เดินรำตามหลังโค้ง

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
		นั่งยอง หันหน้าเข้าหาต้นหว้า มือซ้ายถือดาบ ตั้งค้ำมดาบลงบนพื้น มือขวาถือเขาวัว เทน้ารดที่ค้ำมดาบ
1.		<p>พื้นที่ : รอบต้นหว้า</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า เริ่มจากข้างต้นหว้า ข้างขวามือของโค้ง</p> <p>ท่า : เดินรำ วนซ้ายรอบต้นหว้า</p> <p>มือ : มือซ้ายถือดาบและเขาวัว มือขวาจับคว่ำระดับอก แล้ววาดออกเป็นวง แทะงมือไปด้านหลัง</p> <p>เท้า : เดินย่อเท้าไปข้างหน้า 2 จังหวะ ถอยหลัง 1 จังหวะ ชิดเท้า 1 จังหวะ เลื่อนเท้า 3 จังหวะ ทั้งนี้ลักษณะของการย่อเท้าไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับโค้งจะใช้เท้าแบบใดก่อน หลัง เดินรอบต้นหว้า 3 รอบเมื่อครบแล้วเดินเขาโรงรำผี</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
2.		<p>พื้นที่ : โรงรำศีส่วนหน้า ทิศ : ด้านหน้า หันตัวทางซ้าย ท่า : ยืนรำ มือ : มือขวาถือคันธนู มือซ้ายถือซ้ายคึงสายธนู คล้ายกับการยิงธนู ใช้ข่าวตอกเป็นลูกธนู ไล่ตัวไปหน้าท่าทำยิงธนู ไล่ตัวไปด้านหลังเหวี่ยงมือทั้งสองไปด้านซ้ายของลำตัว เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เท้าซ้ายอยู่หลัง ตบเท้าขวาตามจังหวะ - ทำทำยิงธนู 3 ครั้ง เมื่อครบแล้วเดินกลับมานั่ง -</p>
3.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำศี ทิศ : ด้านหน้า(ผู้รำนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าหาโค้ง) ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านขวา แขนขวาคึงเสมอไหล่ มือซ้ายอยู่ระดับไหล่ขวา มือทั้งสองข้างคึงวงท้ายจังหวะคึงนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจับ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>
4.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำศี ทิศ : ด้านหน้า (ผู้รำนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าหาโค้ง) ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ มือ : มือทั้งสองข้างคึงวงแล้วจับคว่ำอยู่ระดับเอว ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
5.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า (ผู้รำนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : วาดมือทั้งสองข้างไปด้านซ้าย แขนซ้ายตั้งเสมอไหล่ มือขวาอยู่ระดับไหล่ซ้าย มือทั้งสองข้างตั้งวงท้ายจังหวะคิ๊งนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือคล้ายจีบ แต่ไม่หักข้อมือ ทำซ้ำประมาณ 4 ครั้ง</p>
6.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า (ผู้รำนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : นั่งพับเพียบอยู่ที่พื้น กระทบตามจังหวะ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างประกบกัน คล้ายการพนมมือ ไว้ด้านข้างระดับศีรษะ สบสันมือลงตามจังหวะ ประมาณ 4 ครั้ง จึงเปลี่ยนข้างปฏิบัติเช่นเดียวกัน (ผู้รำ ถือสำหรับ เมียน้อยระดับศีรษะรำตามโค้ง)</p>
7.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า (ผู้ยืนหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างประกบกัน คล้ายการพนมมือ ไว้ด้านข้างระดับศีรษะ สบสันมือลงตามจังหวะ ประมาณ 4 ครั้ง จึงเปลี่ยนข้างปฏิบัติเช่นเดียวกัน</p> <p>เท้า : ใช้เท้าใดเท้าหนึ่งตบเท้าตามจังหวะ (ผู้รำ ถือสำหรับ เมียน้อยระดับศีรษะรำตามโค้ง)</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
8.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า (ผู้รำยืนหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือใบชาไก่ดำ ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกันทั้งสองมือ สลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4 - 6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว แล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>
9.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า (ผู้รำยืนหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือสะเกี๋ยกขึ้นไหว แล้วโบกขึ้นเหนือศีรษะ สลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4 - 6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว แล้วเปลี่ยนอุปกรณ์</p>

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
10.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า (ผู้รำนั่งพับเพียบหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือทั้งสองข้างถือดาบข้างละ 1 เล่ม ปลายดาบตั้งขึ้น ยกขึ้นไหว แล้ว โบกขึ้นเหนือศีรษะเมื่อ โบกมือข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่งจะอยู่ข้างลำตัว ทำสลับซ้าย-ขวา</p> <p>เท้า : ยกส้นเท้าทั้งสองข้างเหนือพื้น ปลายเท้าติดพื้น คล้ายกับการเข่ง แล้วกระทบตามจังหวะ ในขณะที่กระทบส้นเท้าทั้งสองติดพื้น บิดปลายเท้าไปด้านข้าง คล้ายกับการเลื่อนเท้า</p> <p>- รำประมาณ 4-6 ครั้งจึงยกขึ้นไหว จบขั้นตอน</p>

4. รำเป็นกลุ่ม (รอบบ้าย) แต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้รำ 4-6 คน เป็นหญิงหรือชายก็ได้

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.		<p>พื้นที่ : ในโรงรำผี</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า หมุนรอบตัว (ผู้รำยืนหันหน้าเข้าหาโค้ง)</p> <p>ท่า : ยืนรำ</p> <p>มือ : มือขวาจับศอกแล้วปล่อยเป็นวงหงายมือระดับศีรษะ มือซ้ายจับส่งหลัง ทำมือสลับซ้าย-ขวา ประมาณ 8-10 ครั้ง พร้อมทั้ง หมุนรอบตัว</p> <p>เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะ พร้อมเลื่อนเท้าหมุนไปรอบตัว เท้าซ้ายหมุนตามเท้าขวา</p>
		-รำท่าที่ 7-9 ในกระบวนท่ารำหลัก-

5. เลี้ยงผีกะเหรี่ยง

การทำรำในขั้นตอนนี้ ไต้งจะรำนำ มีผู้รำรำตาม 4 คน โดยแต่ละคนจะนุ่งผ้าถุง มีผ้าสไบคล้องคอ และมีผ้าโพกศีรษะ เป็นการแต่งกายเลียนแบบชาวกะเหรี่ยง แต่ละคนจะมีอุปกรณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

คนที่ 1 ผู้ช่วยไต้ง รำนำหน้า

คนที่ 2 ถือหอก

คนที่ 3 ถือดาบ 2 มือ

คนที่ 4 ถือใบข่าไก่ดำ

คนที่ 5 ใช้ชะโ่งหาบอาหารที่ใช้เลี้ยงผีกะเหรี่ยงและกาน้ำ

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.		<p>พื้นที่ : รอบต้นหว้า</p> <p>ทิศ : ด้านหน้า รำวนซ้าย โดยเริ่มรำจากข้างต้นหว้าด้านขวามือของไต้ง</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือข้างหนึ่งจับคว่ำแขนตั้ง มืออีกข้างหนึ่งตั้งวงหงาย</p> <p>มือจอแขนระดับศีรษะ หันปลายนิ้วไปด้านหลัง ประมาณ 3-4 จังหวะจึงจะเปลี่ยนมือ ทำมือสลับซ้าย-ขวาไปเรื่อยๆ</p> <p>เท้า : เดินย่ำเท้าตามจังหวะ ลักษณะของการย่ำเท้า คือ เดินย่ำเท้าไปข้างหน้า 2 จังหวะ ถอยหลัง 1 จังหวะ ชิดเท้า 1 จังหวะ เลื่อนเท้า 3 จังหวะ ทั้งนี้ลักษณะของการย่ำเท้าไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับ ไต้งจะใช้เท้าแบบใดก่อน หลัง เดินรอบต้นหว้า 3 รอบเมื่อครบแล้วเดินไปทำพิธีเลี้ยงผีกะเหรี่ยงกลางแจ้ง</p>

6. โยนกล้วย

ผู้ช่วยโด้งเดินนำหน้า ผู้รำ 1 คนเดินหาบกล้วยด้วยชะโง่ง บนไหล่ซ้าย ตามหลังผู้ช่วยโด้ง

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
1.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี รอบคันทวี</p> <p>ทิศ : วนซ้ายรอบคันทวี</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือซ้ายถือหอกพาดบนบ่าซ้าย ให้ปลายหอกชี้ลงพื้น มือขวาจับคว่ำระคับอก ประมาณ 2</p> <p>เท้า : เดินย่อเท้าตามจังหวะ ลักษณะของการย่อเท้า ได้แก่ เดินย่อเท้าไปข้างหน้า ประมาณ 4-6 ครั้ง ย่อถอยหลัง หมุน ตัว ลำดับไม่แน่นอนตายตัว</p>
2.		<p>พื้นที่ : หน้าโรงรำผี รอบคันทวี</p> <p>ทิศ : วนซ้ายรอบคันทวี</p> <p>ท่า : เดินรำ</p> <p>มือ : มือซ้ายถือหอกพาดบนบ่าซ้าย ให้ปลายหอกชี้ลงพื้น มือขวา แหวงมือไปด้านหลัง ตำแหน่งของมือไม่คงที่ บางครั้งอยู่ข้างลำตัว บางครั้งอยู่ข้างหลัง ทำสลับท่าจับกับ แหวงมือไปเรื่อยๆ</p> <p>เท้า : เดินย่อเท้าตามจังหวะ ลักษณะของการย่อเท้า ได้แก่ เดินย่อเท้าไปข้างหน้า ประมาณ 4-6 ครั้ง ย่อถอยหลัง หมุน ตัว ลำดับไม่แน่นอนตายตัว</p> <p>- เมื่อครบ 3 รอบแล้วจึงกลับเข้าโรงรำผี</p>

7. ทูบมะพร้าว

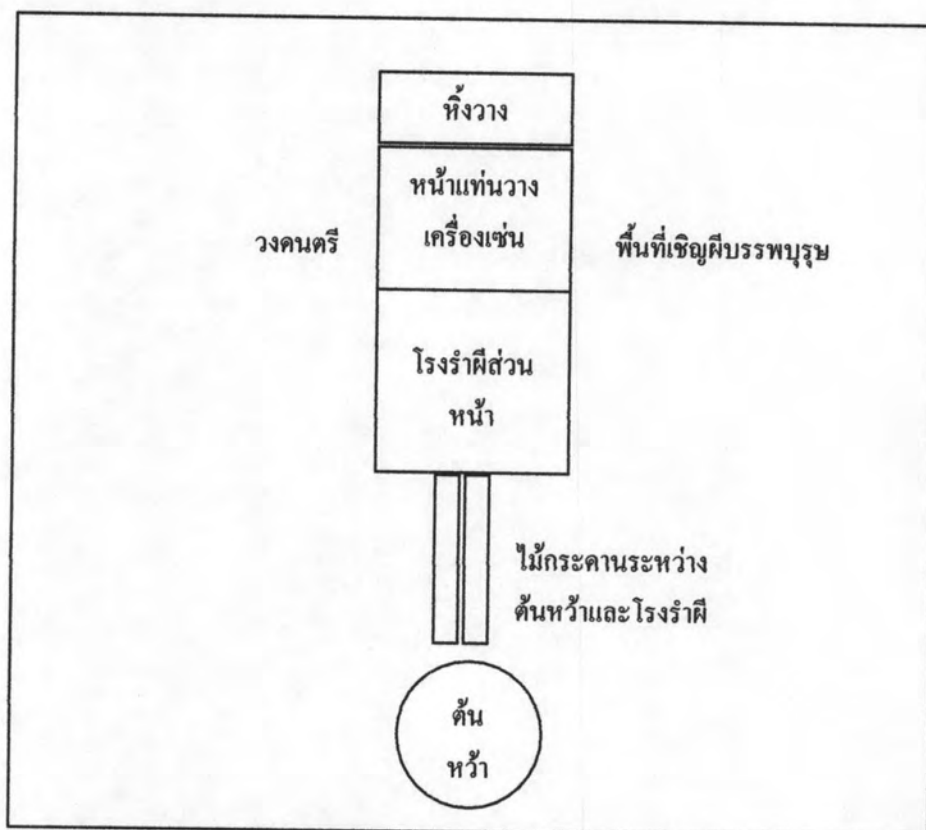
จะมีผู้รำอีกหนึ่งคนรำตามโด้ง

ท่าที่	ท่ารำ	คำอธิบายท่ารำ
		พื้นที่ : บริเวณไม้กระดาน ระหว่างคันทวย และ โรงรำผีโด้ง นั่งยอง เทเหล้าขาวนรอบจานเครื่องเซ่นแล้วกล่าวเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณนั้นให้มารับเครื่องเซ่น
1.		พื้นที่ : บริเวณไม้กระดาน ระหว่างคันทวย และ โรงรำผี ทิศ : ด้านซ้าย ท่า : ยืนรำ มือ : มือทั้งสองข้างถือลูกมะพร้าวระดับศีรษะ ข้างใดข้างหนึ่งใช้มือทั้งสองคลึงลูกมะพร้าวสักระยะ จึงย้ายมาอีกข้างหนึ่ง ทำสลับซ้าย-ขวา ประมาณ 4 ครั้ง เท้า : คบเท้าขวาตามจังหวะ
2.		พื้นที่ : บริเวณไม้กระดาน ระหว่างคันทวย และ โรงรำผี ทิศ : ด้านซ้าย ท่า : ยืนรำ มือ : ใช้มือขวาถือลูกมะพร้าววางบนไม้กระดาน เท้า : ย่อเข้าทั้งสองข้าง
		-ปฏิบัติท่าที่ 1 - 2 จนครบ 3 รอบ จึงโยนลูกมะพร้าวลงบนไม้กระดานให้แตก

5.2. การวิเคราะห์ท่ารำ

จากกระบวนการท่ารำข้างต้น สามารถวิเคราะห์กระบวนการท่ารำออกเป็นแต่ละส่วนได้ ดังนี้

- 5.2.1. พื้นที่
- 5.2.2. ทิศ
- 5.2.3. ท่ารำ
- 5.2.4. ลักษณะของมือและแขน
- 5.2.5. การใช้ศีรษะและลำตัว
- 5.2.6. ลักษณะของขาและเท้า
- 5.2.7. การรำอุปกรณ์
- 5.2.1. พื้นที่ ที่ใช้รำประกอบพิธีรำผีสามารถแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่

แผนผังที่ 3 : แผนผังแสดงการใช้พื้นที่ในการรำผีมอญของโด่งสมจิตร หลวงพันเทา

5.2.1.1. พื้นที่ในโรงรำผี แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- ในโรงรำผีส่วนหน้า ใช้ขั้นตอนที่โด่งรำเดี่ยว ได้แก่ เลี้ยงผีแขกหนุ่ม (แมงปลอยชะเรียง) กินปลาอย่าง (เจียะกะแดง)
- ในโรงรำผีหน้าแท่นวางเครื่องเซ่น เป็นพื้นที่หลักของการประกอบพิธีรำผี

5.2.1.2. พื้นที่ด้านข้างโรงผี คือพื้นที่ด้านข้างซ้ายมือของโรงรำผี ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับด้านข้างที่ตั้งวงดนตรี พื้นที่นี้ใช้รำเพียงขั้นตอนเดียวเท่านั้น คือขั้นตอนของการบูชาผีบรรพบุรุษ โดยโด่งเป็นผู้รำนำแล้วให้ลูกสาว หลานสาว หรือลูกสะใภ้ของคันทผีเป็นผู้รำ

5.2.1.3. ไม้กระดานระหว่างคันทหัวและโรงรำผี พื้นที่ดังกล่าว ใช้ในขั้นตอนของการปิดเป่าเสนียดัจญโร และ ขั้นตอนทูปมะพร้าว

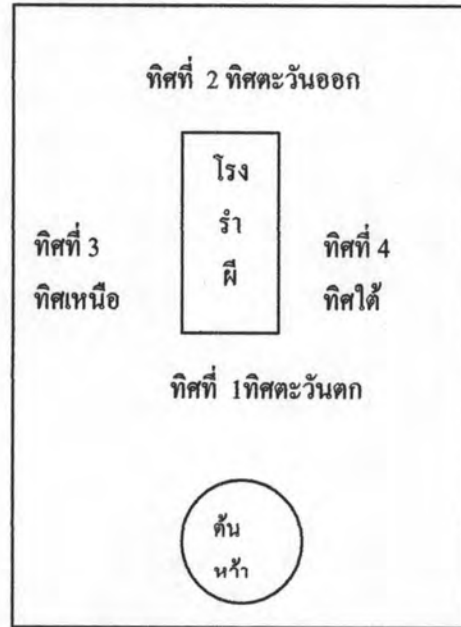
5.2.1.4. ด้านข้างคันทหัว โดยโด่งจะยืนข้างใดข้างหนึ่งของคันทหัวซึ่งจะใช้ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านซ้ายและด้านขวา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของพิธีกรรมเป็นสำคัญ

การใช้พื้นที่ข้างคันทหัวนั้น ส่วนใหญ่ใช้ในการเริ่มต้นขั้นตอน คือการเซ่นสังเวยก่อนเริ่มขั้นตอนหรือเริ่มรำ บางครั้งก็ใช้เป็นจุดตั้งต้นของการรำด้วยเช่นกัน

5.2.1.5. รอบคันทหัว ถือเป็นพื้นที่รองลงมาจากในโรงรำผี โดยรำในลักษณะเดินรำการเริ่มต้น โดยการหันหน้าไปทางทิศตะวันตก แล้ววนซ้าย จำนวน 3 รอบ ตอนที่รำ ได้แก่ รำรอบคันทหัว, เลี้ยงผีเมียน้อย, ออกป่า, โยนกล้วย

5.2.2. ทิศ

ทิศที่ใช้รำผี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทิศที่ไฉ่งำประกอบด้วยทิศต่างๆ ดังนี้

แผนผังที่ 4 : แผนผังแสดงทิศที่ใช้ในการรำผีมอญ ของไฉ่งำสมจิตร หลวงพันเทา

ทิศที่ 1 ทิศตะวันตก เป็นทิศหลักที่ไฉ่งำใช้รำมากที่สุด เพราะเชื่อว่าเป็นทิศของผี การใช้ทิศที่ 1 ในโรงรำผี มีทั้งไฉ่งำเดี่ยว และไฉ่งำเป็นผู้รำนำผู้รำตาม

ทิศที่ 2 ทิศตะวันออก เป็นทิศที่รำเพื่อบูชาผีบรรพบุรุษ เพราะหันหน้าเข้าหาแท่นวางเครื่องเซ่น จะใช้ในการรำเดี่ยวของไฉ่งำที่มีการรำต่อเนื่อง เป็นส่วนใหญ่

ทิศที่ 3 ทิศเหนือ และ**ทิศที่ 4 ทิศใต้** เป็นทิศต่อเนื่องจากทิศที่ 1 และ 2 ที่ไฉ่งำหันตัวไป-มา เพื่อที่จะเคลื่อนที่จากทิศที่ 1 ไปยังทิศที่ 2 หรือเคลื่อนที่จากทิศที่ 2 ไปยังทิศที่ 1

5.2.3. ทำรำ

จากการบันทึกท่ารำของไต้งสมจิตร หลวงพันเทา ช่างต้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์รูปแบบท่ารำของไต้งสมจิตร หลวงพันเทา ได้ดังนี้

5.2.3.1. ทำนั่งรำ คือการนั่งพับเพียบกับพื้นโรงรำผี ไม่จำกัดว่าจะต้องนั่งพับเพียบด้านซ้ายหรือด้านขวา แล้วแต่ความถนัดของไต้ง

5.2.3.2. ทำยืนรำ คือ การยืนเท้าทั้งสองเสมอกัน ปลายเท้าแยกออกจากกันเล็กน้อย ใช้เท้าข้างใดข้างหนึ่งตบเท้าตามจังหวะตะโพน

5.2.3.3. เดินรำ คือการรำแล้วเคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ ไม่อยู่กับที่ซึ่งรูปแบบของการเคลื่อนที่มีทั้งการย่อเท้า การเลื่อนเท้า และการกระโดด

5.2.4. ลักษณะของมือและแขน

ลักษณะของมือและแขนที่ใช้รำในการประกอบพิธีรำผีมอญ ของไต้งสมจิตร หลวงพันเทา ผู้วิจัยพบรูปแบบการใช้มือ 3 แบบ ดังนี้

5.2.4.1. ตั้งวง คือ ใช้นิ้วทั้ง 4 เรียงชิดติดกันนิ้วหัวแม่มืองอเข้าหาฝ่ามือเล็กน้อย การตั้งวงมีทั้งหมด 4 ระดับ คือ

- ตั้งวงระดับไหล่แขนตั้ง
- ตั้งวงพลิกข้อมือขึ้น วงอยู่ในลักษณะหงายมือ ยกแขนขึ้นแล้วงอแขนให้วงอยู่ระดับศอก
- มือทั้งสองข้างตั้งวงอยู่ระดับเอว ในลักษณะของวงล่าง
- มือข้างขวาตั้งวงแล้วแทงมือ ส่งแขนไปด้านหลัง เป็นท่ารำที่ต่อเนื่องจากการกรายมือ

5.2.4.2. จีบ การจีบมือที่ปรากฏในกระบวนท่ารำของไต้งสมจิตร หลวงพันเทา มี 2 ลักษณะคือ

- จีบด้วยการคิ๊งนิ้วชี้มาจรดกับนิ้วหัวแม่มือ มี 5 แบบ คือ
 - จีบโดยไม่หักข้อมือ เป็นท่ารำสืบเนื่องจากทำตั้งวงแขนตั้งเสมอไหล่ ในกระบวนท่ารำหลัก
 - จีบส่งหลังแขนตั้ง
 - จีบคว่ำ 2 มีระดับเอว

- จีบคว่ำระดับอกแล้วม้วนกรายมือเป็นวงแหงมือไปด้านหลัง
- จีบคว่ำระดับอกแล้วกรายมือออกเป็นวงหงายมือระดับศีรษะ
- การดึงนิ้วชี้และนิ้วกลางมาจรดกับนิ้วหัวแม่มือ จีบแบบนี้ปรากฏในการรำ
กระบวนการหลักที่เป็นทำต่อเนื่องจากการตั้งวงเท่านั้น ระดับของมือจีบแบบ
นี้ มีสองแบบ คือ จีบไม่หักข้อมือ เป็นทำรำสืบเนื่องจากทำตั้งวงแขนตั้ง
เสมอไหล่ และจีบคว่ำสองมือระดับเอว

5.2.4.3. กำชายผ้า คือ มือทั้งสองข้าง ใช้นิ้วทั้งสี่กำชายผ้าคาดเอวแล้วดึงนิ้วชี้ขึ้น แล้ว
งอแขนวาดมือทีละข้างผ่านหน้าระดับปาก ทำสลับกันไปเรื่อยๆ ลักษณะการใช้มือเช่นนี้พบในการรำ
เฉพาะขั้นตอนเพียงขั้นตอนเดียวเท่านั้น คือขั้นตอน เลี้ยงผีแขกหนุ่ม (แมงปลอกะเสียด)

5.2.5. การใช้ศีรษะและลำตัว

การใช้ศีรษะ มีลักษณะดังนี้

5.2.5.1. ศีรษะตั้งตรง ในกระบวนการรำฝีมอญของ โด่งสมจิตร หลวงพันเทา ไม่เน้น
การใช้ศีรษะมากนัก ทำรำส่วนใหญ่ศีรษะจะตั้งตรง

5.2.5.2. การเอียงศีรษะ จะเอียงตามการบิดตัวและกดลำตัว โดยให้เป็นไปตาม
ธรรมชาติ การเอียงศีรษะจะปรากฏในกระบวนการรำที่ต้องรำด้วยความเชื่องช้าและจะปรากฏมากที่สุด
ในการรำเดี่ยวของโด่ง เช่นการรำเชิญ (ออกทะเลมอญ)

การใช้ลำตัวมีลักษณะดังนี้

5.2.5.3. ลำตัวตรง จะพบมากในกระบวนการรำฝีมอญ คือ โด่งจะใช้แต่มือรำรำ
ส่วนลำตัวนั้นจะตั้งตรง

5.2.5.4 การเอียงลำตัว คือการกอดค่านข้างของลำตัวให้ไหล่ลงมาใกล้กับกับเอว ใน
ระนาบเดียวกัน โดยไม่มีการบิดไหล่

5.2.5.5. การบิดตัว ตีไหล่ คือการกอดไหล่ข้างใดข้างหนึ่งลง แล้วดึงไหล่ไปด้านหลัง
พร้อมกับบิดลำตัวตามแรง เพื่อให้ไหล่อีกข้างไปข้างหน้า ลักษณะการบิดไหล่เช่นนี้พบมากใน
กระบวนการรำเฉพาะขั้นตอนที่โด่งรำเดี่ยว คือเชิญ (ออกทะเลมอญ) และเลี้ยงผีแขกหนุ่ม(แมงปลอกะ
เสียด)

5.2.6. ลักษณะของขาและเท้า ประกอบด้วยเท้าลักษณะต่างๆ ดังนี้

5.2.6.1. กระโดด โด่งกระโดด โดยเท้าทั้งสองข้างลอยขึ้นจากพื้นเล็กน้อยเข้าดิ่ง การกระโดดจะกระโดดตามจังหวะตะโพนเป็นหลัก การกระโดดจะใช้ในขั้นตอนปิดเป่าเสนียคจัญไร

5.2.6.2. เขย่งเท้า โด่งยกส้นเท้าทั้งสองข้างขึ้นเหนือพื้นพร้อมกัน โดยที่ปลายเท้าติดพื้น เมื่อวางส้นเท้าลงกับพื้นก็จะเลื่อนปลายเท้าทั้งสองไปด้านข้าง แล้วแต่ว่าจะเลื่อนไปด้านซ้ายหรือด้านขวา การเขย่งเท้าใช้มากในเพลงที่มีจังหวะเร็ว ในช่วงของการรำถืออุปกรณ์เป็นสำคัญ

5.2.6.3. เลื่อนเท้า คือการเคลื่อนที่ขณะรำของโด้งอย่างช้าๆ ลักษณะเท้าเช่นนี้จะใช้ในกระบวนท่ารำที่โด้งรำเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ เช่น ช่วงของเพลงเชิญ(ออกทะเลมอญ) แมงปลอกะเขีง เป็นต้น การเคลื่อนที่ด้วยเท้าทำนี้จะใช้รำเฉพาะภายในโรงรำผี เคลื่อนที่ระหว่างโรงรำผีส่วนหน้ากับหน้าห้องวางเครื่องเช่น

5.2.6.4. ก้าวเท้า รูปแบบของการก้าวเท้ามีลักษณะต่างๆ ได้แก่

- ก้าว-ชิด คือ การก้าวเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหน้า แล้วลากเท้าอีกข้างมาชิด ทำเช่นนี้สลับกันไปเรื่อยๆ การใช้เท้าลักษณะนี้พบในกระบวนท่ารำที่รำในโรงรำผี และการรำรอบต้นหว้า
- ย่ำเท้า ลักษณะของการย่ำเท้า คือ เดินหน้า 2 จังหวะ ถอยหลัง 1 จังหวะ จะใช้เฉพาะรำบริเวณรอบต้นหว้า

5.2.6.5. คลานเข้า คือการนั่งพับเพียบกับพื้นโรงรำผี แล้วก้มตัวลงทำให้ลำตัวชิดเข้าจากนั้นจึงเลื่อนเข้ามาข้างหน้าทีละข้าง ลักษณะเช่นนี้ใช้ในขั้นตอนของการประกอบพิธีเพียงขั้นตอนเดียว เป็นการทำให้ท่าทางสมมุติให้เหมือนกับแมวตาฤๅษีในตอน กินปลาอย่าง(เจี๊ยะกะแดง)

5.2.7. การรำอุปกรณ์

ในพิธีรำผี การถืออุปกรณ์รำเป็นหัวใจหลักของการรำผีอีกอย่างหนึ่งเช่นกัน โดยแบ่งหัวข้อการวิเคราะห์เป็นดังนี้

5.2.7.1. การถือเครื่องเช่นรำ การถือเครื่องเช่นรำเปรียบเหมือนการถวายนเครื่องเช่นแต่ผีบรรพบุรุษ ให้มารับเครื่องเช่นเหล่านี้ ถ้าเป็นการรำเดี่ยวของโด้ง โด้งจะถือเครื่องเช่นด้วยมือทั้งสองข้าง ยกขึ้นด้านข้างระดับศีรษะ สลับซ้าย-ขวา ข้างละประมาณ 4-6 ครั้ง ถ้าเป็นการรำนำ แล้วผู้รำรำตาม โด้งจะใช้มือทั้งสองข้าง

ประกบกันคล้ายกับการไหว้ ยกขึ้นระดับศีรษะ แทน เพื่อให้ผู้รำ เป็นผู้ถวายเครื่องเซ่นเอง

5.2.7.2. การรำใบขาไก่ดำ มือทั้งสองข้างถือใบขาไก่ดำ ชูขึ้นเหนือศีรษะแล้ว โบกมือทั้งสองข้างไปทางซ้ายและขวาพร้อมกัน พร้อมกับเขย่งเท้า

5.2.7.3. การถืออาวุธ

5.2.7.3.1. รำสะโค้ง การถือสะโค้ง จะถือตรงกลางกระบอกที่คว้านเป็นช่องว่าง จะต้องถือคู่กับไม้ไผ่กระบอกเล็ก ใช้ 2 ชุด ถือมือละ 1 ชุด โดยถือให้กระบอกอยู่ในลักษณะตั้งตรง แล้วยกแขนวาดขึ้นเหนือศีรษะทีละมือ สลับซ้ายขวาไปเรื่อยๆ ประมาณ 4-8 ครั้ง พร้อมกับเขย่งเท้า

5.2.7.3.2. รำดาบ ปฏิบัติเช่นเดียวกับการรำสะโค้ง เพียงเปลี่ยนอุปกรณ์จาก สะโค้ง เป็นดาบ นอกจากนี้ยังมีลักษณะพิเศษของการรำดาบที่แตกต่างจากการรำสะโค้ง คือ การที่โค้งใช้ดาบลูบตามตัวของคันไม้เพื่อเป็นการปิดเป่าเสนียดจัญไร หรือการรักษาโรค การใช้ปลายดาบเคาะกัน เปรียบเหมือนให้สิ่งไม่ดีออกไป

5.2.7.3.3. รำหอก การถือหอกรำ มี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

- ถือหอกมือเดียว การรำด้วยการถือหอกมือเดียว โค้งถือหอกด้วยมือซ้าย พาดบนไหล่ซ้าย ให้ปลายหอกชี้ลงพื้น ทำรำเช่นนี้ปรากฏในการถือหอกรำรอบคันหว่า ขึ้นตอนเลี้ยงผีกะเหรียงและ โยนกล้วย
- ถือหอกสองมือ คือการถือหอกกระดับไหลโดยใช้มือสองข้างถือหอกในลักษณะขนานกับพื้น โดยให้ปลายหอกชี้ไปด้านหน้า ทำรำเช่นนี้ปรากฏในท่ารำเชิญ (ออกทะเลมอญ)

5.2.7.4. รำพานเทียน เป็นท่ารำเฉพาะขั้นตอน มีเพียงครั้งเดียวคือตอนทำขวัญให้กับภรรยาหรือลูกสะใภ้ของคันผี ลักษณะคล้ายกับการทำขวัญ โดยมือซ้ายถือพานเทียน ชูขึ้นเหนือศีรษะ แล้ววนไป มา ในอากาศคล้ายกับการเรียกขวัญมาอยู่กับเนื้อกับตัว มือขวาจับฝ้ายาคทะเลย์

5.2.7.5. การถือลูกมะพร้าว ลักษณะการถือลูกมะพร้าวรำในการประกอบพิธีรำผีมอญนั้น คือใช้สองมือถือลูกมะพร้าวระดับศีรษะ

จากการวิเคราะห์กระบวนการทำรำในแต่ละขั้นตอนสามารถสรุปทำรำที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของพิธีรำผี
มอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังนี้

- ทำที่ 1. นั่งรำมือเปล่า
- ทำที่ 2. ยืนรำมือเปล่า
- ทำที่ 3. รำใบชาไก่อดำ
- ทำที่ 4. รำสะ โกง
- ทำที่ 5. รำดาบ (ทั้งรำอาวุธ และรำรักษาโรค)
- ทำที่ 6. รำหอก
- ทำที่ 7. รำพานเทียน
- ทำที่ 8. รำรอบต้นหว้า
- ทำที่ 9. รำทะแยมมอญ
- ทำที่ 10. รำทูปมะพร้าว

กระบวนการทำรำทั้ง 10 ทำ สามารถให้ความหมายได้ดังนี้

ทำที่	กระบวนการทำรำ	การให้ความหมาย
1.	ทำนั่งรำมือเปล่า	-การเรียกหรือการเชิญผีบรรพบุรุษให้มารับรู้และเข้าร่วมในพิธี
2.	ยืนรำมือเปล่า	- การเรียกหรือการเชิญผีบรรพบุรุษให้มารับรู้และเข้าร่วมในพิธี
3.	รำกิ่งชาไก่อดำ	- เมื่อผีเข้าแล้ว ลงมาแล้ว ใช้กิ่งชาไก่อดำปิดเป้าสิ่งไม่ดีให้กับลูกหลาน
4.-6.	รำอาวุธ (รำสะ โกง รำหอก รำดาบ)	-การกำจัดสิ่งชั่วร้าย
7.	รำพานเทียน	-การเรียกขวัญ
8.	รำรอบต้นหว้า	-เชิญผีในบริเวณรอบๆ ให้รับรู้ถึงการประกอบพิธี - เป็นการทำความเคารพ (เดิน 3 รอบ)
9.	รำทะแยมมอญ	- การตรวจดูความเรียบร้อยของพิธี - สื่อให้เห็นถึงนาฏลักษณ์ของนาฏศิลป์มอญ
10.	รำทูปมะพร้าว	- การอวยชัย ให้พร

ตารางที่ 5 : ตารางแสดงความหมายของทำรำผีมอญ

จากกระบวนการทำรำที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งหลายนี้ สามารถทำให้เห็นถึงรูปแบบการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ หรือนาฏยลักษณ์ ของรำฝีมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ของโด่งสมจิตร หลวงพันเทา ได้ดังนี้

1. รูปแบบของการแสดง ในช่วงแรกเป็นเพลงช้า ทำรำเป็นการเชิญผีบรรพบุรุษ ช่วงที่สองเป็นเพลงเร็ว ทำรำสื่อถึงการปิดป่าและต่อสู้กับสิ่งไม่ดี
2. ลักษณะของทำรำจะเน้นการวาดแขนจากข้างหนึ่ง ไปอีกข้างหนึ่ง แขนจะอยู่ระดับตั้งแต่เหนือศีรษะจนถึงระดับเอว จะไม่มีทำรำที่ต่ำกว่าเอว การเคลื่อนที่ของเท้าในเพลงช้าใช้การเลื่อนเท้าและในเพลงเร็วใช้การเขย่งเท้า และการกระโดดเป็นหลัก
3. การเลื่อนเท้านี้เป็นการสนับสนุนให้เห็นถึงนาฏยลักษณ์ของนาฏยศิลป์มอญที่ปรากฏอยู่ในการแสดงของชาวมอญไม่ว่าจะเป็นชุมชนใดก็ตาม

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนาฏยศิลป์ในพิธีกรรม ในบทที่ 2 คือพิธีไหว้ครู โจน - ตะคร ของประเมษฐ์ นุณยะชัย เมื่อนำกระบวนการทำรำในพิธีรำฝีมอญมาเปรียบเทียบกับพิธีไหว้ครู โจน- ตะคร ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีนาฏยศิลป์ในการดำเนินพิธี ที่มีจารีตแบบแผนของไทย จะเห็นได้ว่า มีรูปแบบและลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือ

พิธีไหว้ครูนาฏยศิลป์แบ่งพิธีกรรมออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคพิธีสงฆ์ ภาคพิธีไหว้ครู และภาคพิธีครอบ สำหรับพิธีรำฝีมอญนั้นเป็นพิธีกรรมที่มีความเชื่อดั้งเดิมมาจากการนับถือผี ดังนั้นจึงไม่มีพิธีสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องเลย ซึ่งพิธีรำฝีมอญสามารถแบ่งได้เป็น 6 ช่วงได้แก่

- การตัดขาดจากสิ่งไม่ดี
- การบูชาผีบรรพบุรุษ
- การเชิญผีบรรพบุรุษ
- การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ และการอวยพร คู่ครอง รักษา จากผีบรรพบุรุษ
- การเล่นรื่นเริง
- การเสี่ยงทายอนาคต

ในพิธีรำฝีมอญและพิธีไหว้ครู โจน- ตะคร เป็นพิธีกรรมที่มีผู้ประกอบพิธีเช่นเดียวกัน สำหรับผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โจน - ตะคร นั้นเป็นครูผู้ใหญ่ฝ่ายโจนพระ แต่ผู้ประกอบพิธีรำฝีมอญคือ โด่ง ซึ่งแต่เดิมมีทั้งหญิงและชาย แต่เมื่อเวลาผ่านไปในประเทศไทยจึงพบแต่โด่งผู้หญิง เพราะคนทั่วไปมองว่า

การร่ายรำเป็นเรื่องของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย บทบาทของผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขน- ละคร นั้น 2 ประการคือ ในฐานะของ ศิษยานุศิษย์ในการประกอบพิธี และในฐานะของพระภคตฤาษีในการครอบครู บทบาทของโด้งก็เช่นเดียวกัน คือ ร่ายรำในฐานะของผู้นำคนในตระกูลประกอบพิธีรำผี คือการรำเชิญ ในทุกช่วง การรำนำให้ผู้รำทำตาม การรำในฐานะตัวแทนของผีบรรพบุรุษ ได้แก่ขั้นตอน การปิดเป่า เสนียดจัญไร เปรียบเสมือนผีบรรพบุรุษรักษาให้ การคมเครื่องเช่นแทนการกินของผี การป้อนไก่ ป้อนเต่า ป้อนปลา ให้กับลูกหลานในตระกูล

ในพิธีไหว้ครู โขน – ละคร มีการร่ายถวายเครื่องสังเวทให้กับครู โดยการถือเครื่องเช่นยกขึ้นไหว้ คล้ายกับการถวายบังคม สำหรับพีร่าผีมอญก็มีลักษณะการถวายเครื่องเช่นที่คล้ายกัน คือ ยกเครื่องเช่น ระดับศีรษะทั้งสองข้างคล้ายกับการไหว้เพื่อเป็นการถวายในลักษณะที่คล้ายกัน

เมื่อหลักจากพิธีเสร็จสิ้นลง ในพิธีไหว้ครู โขน – ละคร จะมีการรำโปรยข้าวตอกดอกไม้ และรำ เพลงกราวรำเพื่อเป็นการส่งครูและแสดงความรื่นเริง ในพีร่าผีมอญ ก็มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ การรำทูปมะพร้าว เพื่อเป็นการไว้เจ้าที่เจ้าทาง และตั้งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณนั้น การโยนมะพร้าวลงพื้นให้แตกในครั้งเดียวถือเป็นสิริมงคล คล้ายกับการโปรยข้าวตอกดอกไม้

จะเห็นได้ว่ารูปแบบหรือลักษณะของนาฏกรรมในพิธีกรรมนั้นจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เพียงแตกต่างกันในเรื่องของความเชื่อและรายละเอียดบางขั้นตอน และบางท่ารำมีลักษณะที่คล้ายกัน

สรุป

ขั้นตอนของพิธีรำผีมอญ ของโด้งสมจิตร หลวงพันเทอ อำเภอบัวราชบุรี มีขั้นตอนทั้งหมด 32 ขั้นตอน มีขั้นตอนที่ใช้กระบวนการทำทางนาฏศิลป์เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินพิธี นั้นมีจำนวน 17 ขั้นตอน ขั้นตอนที่มีท่ารำเป็นเอกลักษณ์ มีทั้งสิ้น 14 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัย ได้แบ่งหมวดหมู่ของกระบวนการทำรำดังนี้

1. กระบวนท่ารำหลัก
2. กระบวนท่ารำเฉพาะขั้นตอนที่โด้งเป็นผู้รำเดี่ยวเคร่งครัดมากเป็นกระบวนท่ารำที่มีแบบแผนตายตัว ไม่สามารถผิดได้
3. กระบวนท่ารำเฉพาะขั้นตอนที่โด้งเป็นผู้รำนำ มีผู้รำทำตาม

ขั้นตอนที่เป็นหัวใจหลักของกระบวนการทำรำผีมอญ คือท่ารำในขั้นตอนเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมในพิธี มีท่ารำที่เก่าแก่ จากคำบอกเล่าท่ารำดังกล่าวมี 12 ท่าหรือที่เรียกว่าท่ารำ 12 ภาษา ที่ถือเป็นท่ารำที่

เป็นหัวใจหลักของการฝีมือ เป็นทำร่าที่ไ้ตั้งร่าเดี่ยวเพื่อ همینเป็นการร่าถวามมือ และเชิดควงวิญญานของฝึบรพบุรุษให้มารับเครื่องเช่น ทำร่าดังกล่าว ได้แก

1. ทำยกบายศรี
2. ทำร่าอิสระ
3. ทำปล่อยมือสองข้างแนบลำตัว
4. ทำกอดอกยกสูง
5. ทำจีบที่ศอก
6. ทำตีนี่มื่อ
7. ทำร่ามือเปล่า
8. ทำร่าใบขาไ้ดำ
9. ทำร่าสะไ้กง
10. ทำร่าดาบ
11. ทำร่าหอก
12. จับไม้เคาะ 3 ครั้ง

เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป กระบวนทำร่าที่ใช้ในการประกอบพิธีนั้นก็เปลี่ยนแปลงตามไป ด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มีตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของขั้นตอนพิธีกรรมซึ่งส่งผลกระทบต่อถึงกระบวนทำร่าด้วย ตัวแปรดังกล่าวคือ

- การตัดทอนขั้นตอนของบางพิธีกรรมให้สั้นลงเพื่อให้เหมาะสมกับเวลา คือ การเชิด (ออกทะเลยมอญ)ทำให้ทำร่าหายไป จากเดิมมี 12ท่า หายไป เหลือเพียง 3 – 4 ท่า
- การขาดผู้สืบทอดทางด้านดนตรี จึงไม่มีใครบรรเลงเพลงประกอบร่า 12 ท่า

อย่างไรก็ดี กระบวนทำร่าดังกล่าวถึงแม้จะถูกตัดทอนลงไป แต่ก็ยังแทรกอยู่ในกระบวนทำร่าของการประกอบขั้นตอนต่างๆ มิได้คัดออกไปอย่างเด็ดขาด

มีทำร่าหลักที่เป็นเอกลักษณ์ 10 ท่า ทำร่าส่วนใหญ่เป็นทำร่าที่ใช้มือร่าอยู่ในระดับไหล่และมือสูงเหนือศีรษะ ทำมื่อในระดับไหล่โดยเฉพาะทำร่ามือเปล่าเป็นทำร่าที่สื่อถึงท่าทางการเชิดหรือการเรียกฝึบรพบุรุษจากทุกทิศทุกทาง และทำมื่อสูงเหนือศีรษะ เหมือนเป็นการปิดเป่าสิ่งไม่ดีให้หมดไป การ

ถือเครื่องเช่นระดับศีรษะทั้งสองข้าง เหมือนเป็นการถวายเป็นเครื่องเช่นให้กับผีบรรพบุรุษ คล้ายกับการคมเครื่องเช่นของโด้ง เปรียบเหมือนการกินของผี

การรำอาวูช มีความหมาย 2 นัย คือ

นัยที่ 1 เปรียบเหมือนเป็นการแสดงอำนาจของผี

นัยที่ 2 เปรียบเหมือนเป็นการต่อสู้และกำจัดสิ่งไม่ดี

การใช้เท้าในกระบวนท่ารำเห็นได้ว่า จะใช้เท้าอยู่กับที่เป็นหลัก ในลักษณะเท้าคู่ คือ เท้าทั้งสองข้างทำท่าเดียวกัน ไม่มีการกระดกเท้า ยกเท้า การกันเข่าเป็นเหลี่ยม ซึ่งถือเป็นนาฏยลักษณะของนาฏยศิลป์มอญอีกอย่างหนึ่ง การใช้เท้าในการรำอยู่กับที่นั้นจะเน้นการเข่งเท้าเป็นหลัก การเคลื่อนที่ ใช้การก้าวเท้า การย่อเท้า และการเลื่อนเท้าเป็นหลัก ซึ่งการเลื่อนเท้านั้น เป็นเอกลักษณ์ของนาฏยศิลป์มอญ

จากท่ารำต่างๆ สามารถวิเคราะห์โครงสร้างของท่ารำในการประกอบพิธีรำฝีมอญ โดยแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ได้ดังนี้

พื้นที่	ทิศทาง	ท่ารำ	ศีรษะและ ลำตัว	มือและแขน	ขาและเท้า	การรำอุปกรณ์
ในโรงรำผี	ทิศทั้งสี่	นั่งพับเพียบ	เอียงศีรษะ	แบ่มือลักษณะคล้ายตั้งวง	เข่งเท้า	รำกิ่งใบชาไก่อดำ
ข้างโรงรำผี	วงกลมวนซ้าย	ยืนรำ	ศีรษะตั้งตรง	จีบ 5 แบบ	เลื่อนเท้า	รำสะ โกง
ไม้กระดาน		เดินรำ	ลำตัวตรง	กำชายผ้า	เก้าเท้า	รำดาบ
รอบคันหว่า			เอียงตัว	คืบปลายนิ้วทั้ง 5 เข้าหากัน	คลานเข่า	รำพานเทียน
			บิดตัว			รำดอก
						รำชิงชู
						รำทุบมะพร้าว

ตารางที่ 6 : ตารางแสดงโครงสร้างท่ารำฝีมอญ

ทั้งหมดนี้คือ กระบวนท่ารำในพิธีรำฝีมอญ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่สามารถวิเคราะห์รูปแบบและ โครงสร้างของท่ารำเพื่อทำให้เห็นถึงนาฏยลักษณะของนาฏยศิลป์ประเภทนี้ได้อย่างชัดเจน